
Εισήγηση ΕΜΠ, τμήματος Αρχιτεκτόνων

Εισηγητής: Δ. Γεωργούλης, λέκτορας ΕΜΠ

Πριν διαβάσω την εισήγησή μου, θα ήθελα να σημειωθεί ότι αν και προέρχεται από τον τομέα Πολεοδομίας Χωροταξίας εκφράζει τις σκέψεις του υποφαινόμενου, ωστόσο οι σκέψεις αυτές διαμορφώθηκαν και εμπεριέχουν τη γενική αντίληψη των μελών του Τομέα Πολεοδομίας Χωροταξίας του ΕΜΠ σε σχέση με το θέμα του Ελαιώνα.

Για όλους εμάς που για τον ένα ή τον άλλο τρόπο ασχολούμαστε με τα προβλήματα της πόλης και μάλιστα της ελληνικής πόλης, η περίπτωση του Ελαιώνα δε μας ξαφνιάζει. Θα μπορούσε κανείς να φέρει πολλά ανάλογα παραδείγματα που τελικά έχουν οδηγήσει τις πόλεις στο κοινωνικό και στο οικολογικό αδιέξοδο. Είναι ακριβώς αυτό το αδιέξοδο, που σε συνδυασμό με τη λήψη ανάλογων αποφάσεων διαμορφώνει μία παθητική αντίληψη, που λέει ότι στον τόπο αυτό τίποτα το σωστό δε γίνεται και ότι γίνεται θα ήταν καλύτερα να μη είχε γίνει. Ωστόσο πέρα από τη μελαγχολική θεώρηση των πραγμάτων, υπάρχει και η αγανάκτηση που αν συνδεθεί με την κοινωνική ενεργοποίηση και την επιστημονική γνώση, τότε μπορεί να διαμορφωθεί μία κοινωνική δυναμική ικανή όχι μόνο, να αντιστρέψει την πορεία των πραγμάτων, αλλά και να τροχοδομήσει διαδικασίες και πολιτικές για πιο ανθρώπινες ελληνικές πόλεις.

Πριν από μερικούς μήνες μία εφημερίδα της Αθήνας έγραφε ότι «με το προεδρικό διάταγμα 14.2.91 δόθηκε τέλος σε μια σοβαρή εκκρεμότητα 15 ετών». Παρόλο που στο δημοσίευμα αυτό δε διευκρινίζεται το είδος της εκκρεμότητας, ακολουθώντας την ίδια υπεραπλουστευτική λογική, θα πούμε ότι το τέλος της εκκρεμότητας είναι η αρχή του γνωστού παιχνιδιού των αγοραπωλησιών της γης. Έτσι για μια φορά ακόμα το δράμα επαναλαμβάνεται και οι κατανομές των χρήσεων στο χώρο αξιολογούνται στη βάση της ανταλλακτικής λογικής, δηλαδή ο χώρος και μάλιστα ο αστικός, γίνεται αντιληπτός σαν ένα άλλο εμπορευματικό αγαθό. Όμως ο χώρος δεν είναι απλά ένα άλλο εμπόρευμα, μια αυτόνομη οντότητα, ούτε μια εμπράγματη κατάσταση με τη νομική σημασία του όρου και η α-

στική γη δεν παράγεται μέσα από τις ίδιες διαδικασίες που παράγονται τα άλλα εμπορεύματα. Είναι συνθετικός παράγοντας ενός πολύπλοκου και αλληλοεξαρτημένου συστήματος που διαμορφώνει και διαμορφώνεται από σύνθετες οικολογικές, οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές και περιβαλλοντικές σχέσεις.

Προτού απαντήσουμε στο ερώτημα της ένταξης, θα πρέπει πρώτα να ερευνήσουμε το πρόβλημα και το ρόλο της περιοχής του Ελαιώνα σε σχέση με τους πιο πάνω παράγοντες. Αυτό βέβαια, είναι ένα σοβαρό τεχνικο-επιστημονικό και κοινωνικό θέμα, που η διερεύνηση του βρίσκεται έξω από τα χρονικά και θεματικά όρια αυτής της εισήγησης, αν και το υπόβαθρό της αποτελείται από ανάλογες έρευνες και μελέτες που πρόσφατα έχουν εκπονηθεί από τον τομέα Πολεοδομίας και Χωροταξίας του ΕΜΠ. Το ενδιαφέρον αυτής της εισήγησης εστιάζεται κύρια στον εντοπισμό του προβλήματος, στην ευρύτερη πολεοδομική, οικολογική και κοινωνική του διάσταση, με σκοπό να καταθέσουμε τέλος επιγραμματικά τις προτάσεις μας για το ρόλο που πρέπει να παίξει η περιοχή του Ελαιώνα τόσο σε τοπική όσο και σε μητροπολιτική κλίμακα.

Θα ήταν πολύ απλοϊκό το να δεχθούμε ότι το πρόβλημα της περιοχής του Ελαιώνα θα λυθεί με την οργάνωση της σημερινής κατάστασης μέσα από μια οριζοντογραφία χρήσεων που αναπτύσσεται στη βάση της λογικής της κατανομής των ανταλλακτικών ισοδυνάμων, της ρύθμισης του ιδιοκτησιακού καθεστώτος και των κανόνων εκμετάλλευσης της γης. Ωστόσο, αυτή είναι η λογική που διακατέχει το προεδρικό διάταγμα για την πολεοδόμηση του Ελαιώνα εκτιμώντας την περιοχή έξω από το γενικότερο χωροδομικό περίγραμμα της λειτουργίας του. Πρόκειται για μία προσέγγιση που όχι μόνο δε λύνει το πρόβλημα, αλλά αντίθετα το οξύνει και το διαχέει δημιουργώντας αλυσωτές αρνητικές επιπτώσεις στο σύνολο του λεκανοπεδίου. Το πρόβλημα για μας δεν είναι απλά μεθοδολογικό, είναι ζήτημα παραδοχών και στόχων. Δε μας απα-σχολεί δηλαδή το εάν και με ποιούς όρους ο Ελαι-

ώνας εντάσσεται στο «σχέδιο πόλεως», αν δίνεται λίγο ή πολύ πράσινο. Το πρόβλημα για μας είναι πώς και με ποιά μέσα πολιτικής, σχεδιασμού και ανάπτυξης, μακροπρόθεσμα θα μετατρέψουν το σύνολο της περιοχής σε χώρο πράσινο. Πρόκειται για μία αναγκαιότητα που θα γίνει αντιληπτή, αν δούμε τη σημερινή δυναμική της αστικής ανάπτυξης του λεκανοπεδίου να προβάλεται στο μέλλον.

Μέσα από μια τέτοια οπτική, ο Ελαιώνας γίνεται αντιληπτός σαν μία επιμέρους ενότητα ειδικών χρήσεων ενταγμένων σε ένα γενικότερο σύστημα αστικών δραστηριοτήτων. Με άλλα λόγια η μόνη πρόταση που θα μπορούσε να γίνει δεκτή στην υπάρχουσα περιβαλλοντική συγκυρία, είναι η λύση που σε γενικές γραμμές θα έβλεπε την περιοχή του Ελαιώνα να μετατρέπεται σταδιακά σε μια επιμέρους ενότητα περιφερειακής αναψυχής, ενταγμένης σε ένα γενικότερο μητροπολιτικό σύστημα πράσινου, που θα αναπτύσσεται μέσα από ένα μακροπρόθεσμο σχέδιο με φάσεις οργάνωσης ανάπτυξης και εφαρμογής. Ίσως αυτό το πλαίσιο πρότασης, να δημιουργεί ζητήματα και εντυπώσεις που χρειάζονται κάποιες διευκρινίσεις. Με την πρότασή μας δεν υποστηρίζουμε την αποβιομηχανοποίηση του λεκανοπεδίου, αντίθετα είμαστε υπέρ της σχεδιασμένης κατανομής και της χωρικής οργάνωσης της βιομηχανίας με όρους χωροκατανομής και λειτουργίας που θα εξασφαλίζουν την οικονομική ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος. Στην αντίθετη περίπτωση η ανορθολογική χωροκατανομή της βιομηχανίας μέσα στον αστικό ιστό της πόλης, εκτός από τα γενικότερα προβλήματα που δημιουργεί, έχει σαν αποτέλεσμα το σχηματισμό ενός μεγάλου φάσματος από αντιοικονομίες της κλίμακας που τελματώνουν τόσο την οικονομική, όσο και την κοινωνική ανάπτυξη.

Αυτές οι παραδοχές διαμορφώνουν μια πρόταση, η οποία όχι μόνο είναι εφαρμόσιμη αλλά είναι και ουσιαστικά αναπτυξιακή, γιατί οι βιομηχανίες μπορούν να μετεγκατασταθούν σε χώρους που θα εξυπηρετούν και θα υποστηρίζουν την ανάπτυξή τους, καθώς και την ανάπτυξη του φυσικού, του κοινωνικού και του εργασιακού περιβάλλοντος της λειτουργίας τους.

Αν και βρισκόμαστε εδώ για να προτείνουμε λύσεις και όχι να καταγράψουμε ευθύνες, αυτό δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν τόσο στους νυν όσο και στους πρώην και δε σημαίνει ότι θα αποφύγουμε την πρόκληση τόσο της πρότασης, όσο και των υποστηρικτών της. Σχετικά με το πρώτο έχουμε να πούμε ότι οι νυν σχεδιάζουν και ταυτόχρονα θεσμοθετούν στο τέλμα των πρώην πιστεύοντας ότι με συνταγές κανονιστικών όρων θα λύσουν το θέμα της χωρικής οργάνωσης της βιομηχανίας, πράγμα που είναι ανορθολογικό και κατά συνέπεια αντιεπιστημονικό. Και τούτο γιατί η οργάνωση των

βιομηχανικών δραστηριοτήτων δεν αναπτύσσεται στη βάση του συντελεστή δόμησης, αλλά στη βάση της χωροκλαδικής ενότητας και των μηχανισμών υποστήριξης του συνολικού βιομηχανικού πλέγματος σε συνδυασμό με την ύπαρξη φορέα διαχείρισης σχεδιασμού και οργάνωσης. Βέβαια, αυτά είναι θέματα που μέχρι τώρα δεν έχουν απασχολήσει την Πολιτεία στο βαθμό που θα έπρεπε, όταν με γραμμή που χαράζει σήμερα σχεδιάζει το μέλλον και καθορίζει τις τύχες και τον τρόπο διαβίωσης εκατομμυρίων κατοίκων. Την Πολιτεία που σχεδιάζει «εν κενώ», προσποιούμενη να αγνοεί ότι η περιοχή του Ελαιώνα αποτελεί μια από τις μοναδικές ελπίδες ανάπλασης της Αθήνας και ένα εν δυνάμει φυσικό μηχανισμό παραγωγής οξυγόνου, ενός σώματος ανάσχεσης της ρύπανσης και καθαρισμού της μόλυνσης καθώς και μιας δυνατότητας αποκατάστασης του διαταραγμένου οικολογικού συστήματος της Αθήνας. Αναμφίβολα ο κινητήριος λόγος αυτής της απόφασης για την ένταξη και την πολεοδόμηση της περιοχής, είναι η λαγνεία της αγοράς, η νεοφιλελεύθερη μανία που στην περίπτωση του Ελαιώνα οδηγεί στη διαμόρφωση αποφάσεων οι οποίες μετατρέπουν αυτή την αποφασιστική και ιστορικής σημασίας για το λεκανοπέδιο περιοχή σε χώρο πλειστηριασμών των κοινωνικών επενδύσεων και χρηματιστήριο γεωεκμετάλλευσης. Πρόκειται για απόφαση που παίρνεται μέσα στη σημερινή κοινωνική και περιβαλλοντική συγκυρία του λεκανοπεδίου που δημιουργώντας ένα εκμεταλλευτικό σχήμα που θα τρώμαζε ακόμα και τον καθένα (V. Pareto). Εκτός και αν πιστεύουν αυτοί που σήμερα διαμορφώνουν και παίρνουν τις πολιτικές αποφάσεις ότι στην περίπτωση του Ελαιώνα η ιδιωτική πρωτοβουλία θα πραγματοποιήσει τα συμφέροντά της, προωθώντας ταυτόχρονα την κοινωνική ευημερία, χωρίς οι δραστηριότητές της να έρχονται σε αντίθεση με τους αδήρητους νόμους της οικολογικής και της κοινωνικής νομοτέλειας. Και τούτο, όταν και αυτή ακόμα η ιδιωτική πρωτοβουλία περιορίζεται από το σχήμα της ένταξης, ένα σχήμα που θα αποδώσει το 12% της περιοχής για κοινόχρηστο πράσινο και το χωρίς συνέχεια δομή και οργάνωση 15% των χώρων που βρίσκονται μεταξύ οικοδομικής και ρυμοτομικής γραμμής. Πρόκειται για το χώρο, όπου η ιδιωτική πρωτοβουλία θα κάνει το θαύμα της μετατρέποντάς το σε κήπους και όχι σε ανοιχτές αποθήκες και πλατφόρμες φορτοεκφόρτωσης. Τούτο βέβαια θα συμβεί όταν και όποτε ο χώρος θα οικοδομηθεί. Αυτά και μόνο αποτελούν λόγους που μας εμποδίζουν να προχωρήσουμε στην εξέταση των δυνατοτήτων ανάπτυξης που υποτίθεται ότι εμπεριέχει η ένταξη σε θέματα ειδικών ζωνών, μεικτών και ασύμβατων μεταξύ τους χρήσεων και προκλητικών συντελεστών εκμετάλλευσης.

Τέλος, μπαίνει το ερώτημα ποιός θα αποπληρώσει

τις τεράστιες επενδύσεις του κοινωνικού κεφαλαίου που απαιτεί η δημιουργία της υλικοτεχνικής υποδομής, μιας βιομηχανικής περιοχής αυτού του μεγέθους.

Αυτό που δε φαίνεται πουθενά είναι και το κρίσιμο ζήτημα, ότι δηλαδή με την απόφαση της ένταξης, καλείται το κοινωνικό σύνολο να επωμιστεί το κόστος μιας συλλογικής επένδυσης, η οποία θα υποβαθμίσει ακόμα περισσότερο τη ζωή του, δημιουργώντας ευκαιρίες για μία και μόνο ομάδα, την ομάδα της γαιοεκμετάλλευσης, όπου μεμονωμένα άτομα θα εκλείψουν και θα προσποριστούν ατομικό όφελος σε βάρος του κοινωνικού συνόλου. Αλλά και με καθαρά μικροοικονομικά κριτήρια αν δούμε το θέμα, θα διαπιστώσουμε ότι η πολιτική αυτή δεν ευνοεί τη βιομηχανική ανάπτυξη γιατί δημιουργεί αύξηση του κόστους γης, που στη συνέχεια θα διαμορφώσει απαγορευτικά μεγέθη γαιοπροσόδου τα οποία θα ευνοήσουν μόνο τη γαιοεκμετάλλευση. Αυτό βέβαια, θα ανεβάσει τις τελικές τιμές των προϊόντων σε μη ανταγωνίσιμα επίπεδα. Στη συνέχεια αυτή η κατάσταση θα έχει μακροοικονομικές επιπτώσεις, γιατί θα μειώσει τη συνολική προστιθέμενη αξία, πράγμα που θα συμβάλλει στην αύξηση του ισοζυγίου πληρωμών και στην ενδυνάμωση των πληθωριστικών τάσεων και κατά συνέπεια στη μείωση της βιομηχανικής παραγωγής και του ΑΕΠ. Αν συνδέσουμε όλα αυτά με το οικολογικό πρόβλημα που θα οξυνθεί ακόμα περισσότερο από την υπάρχουσα στάθμη υπέρβασης του ορίου της οικολογικής ανθεκτικότητας, τότε βλέπουμε που οδηγεί η απόφαση για ένταξη και η μεταβίβαση του κοινωνικού χώρου στην ιδιωτική εκμετάλλευση.

Με αυτή τη συλλογιστική, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η ένταξη του Ελαιώνα θα δημιουργήσει ένα σύστημα αλυσωτών αρνητικών αναδράσεων με καταστρεπτικά αποτελέσματα για το κεφάλαιο που θα επενδυθεί σ' αυτή την περιοχή, για την εργασία που θα απασχοληθεί και για τη γενικότερη οικονομία, αλλά κυριότερα για την υγεία και την ποιότητα ζωής των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής του λεκανοπεδίου.

Γνωρίζουμε τις αντιρρήσεις σ' αυτές τις θέσεις που κύρια έχουν αναπτυχθεί από πρώην υπουργό ΠΕΧΩΔΕ, αλλά οι αντιρρήσεις αυτές πρέπει να απορριφθούν σαν επιστημονικά αστήρικτες, πολεοδομικά ακατάληπτες, πολιτικά αντιδραστικές και κοινωνικά βλαπτικές².

Στο ερώτημα, που θα πάνε οι βιομηχανίες; Έχουμε να απαντήσουμε ότι η σχετική έρευνα του Τομέα Πολεοδομίας Χωροταξίας του ΕΜΠ έδειξε ότι μόνο από το σχεδιασμό και την οργάνωση σε δύο από τα 15 βιομηχανικά πάρκα του λεκανοπεδίου όπως της Μεταμόρφωσης και του Κορωπίου, θα αποδώσει περίπου 4.500 στρέμματα για βιομηχανική, βιοτεχνική μετεγκατάσταση σε οργανωμένους χώ-

ρους, με μηχανισμούς και χώρους υποστήριξης και με το 50% αυτών των περιοχών σε οργανωμένο πράσινο και ελεύθερους χώρους³.

Καλό θα είναι λοιπόν, οι πρώην υπουργοί πριν βγάλουν τις ιδέες τους στον αέρα να διαβάζουν τα αποτελέσματα των ερευνών που οι ίδιοι ανάθεσαν.

Είναι προφανές, ότι υπάρχουν άνετοι χώροι που προφέρονται για τη βιομηχανική μετεγκατάσταση μονάδων που βρίσκονται μέσα στον αστικό ιστό του λεκανοπεδίου, όπου με ένα σύστημα καθολικού σχεδιασμού λειτουργικής και αναπτυξιακής οργάνωσης, τα ΒΙ.ΠΑ. μπορούν να αποτελέσουν χώρους έλξης βιομηχανικών μονάδων από τις περιβαλλοντικά βεβαρημένες περιοχές, δημιουργώντας έτσι αναπτυξιακές ευκαιρίες με πολλαπλές θετικές επιπτώσεις τόσο για τη βιομηχανία που θα θελήσει να μετεγκατασταθεί σε περιοχές ειδικά οργανωμένες για την υποδοχή ανάλογων χρήσεων, όσο και για το περιβάλλον που θα αποφορτισθεί από τη συγκέντρωση των ρύπων και όπου η μετακίνηση της βιομηχανίας θα δημιουργήσει τη δυνατότητα για αστική ανασυγκρότηση και ανάπλαση.

Η παραπάνω αναπτυξιακή λογική σε συνάρτηση με το ρόλο και τις ιδιαιτερότητες του Ελαιώνα, δε μας επιτρέπουν να συμφωνήσουμε με γραφικές προτάσεις που βλέπουν «νησίδες βιομηχανίας μέσα σε χώρους πράσινου, αλλά σαν μοναδική λύση με τις υπάρχουσες περιβαλλοντικές συνθήκες στο λεκανοπέδιο, επιμένουμε στην απόσυρση του διατάγματος και στην απόδοση της περιοχής του Ελαιώνα στους κατοίκους του λεκανοπεδίου σαν χώρου περιφερειακού πράσινου. Γιατί η περιοχή του Ελαιώνα, όπως έχουν δείξει αναλυτικές μελέτες και πολλαπλές προσεγγίσεις στο θέμα, αποτελεί μια από τις κυριότερες εστίες και αιτίες μόλυνσης του κεντρικού ιστού της μητροπολιτικής περιοχής με αέριους ρυπαντές και αιωρούμενα σωματίδια⁴.

Αποδεικνύεται λοιπόν ότι η πρόταση της ένταξης στον Ελαιώνα, δεν έχει ούτε επιστημονική υποστήριξη, ούτε κοινωνική ευαισθησία, ούτε αποτελεί επιμέρους ενότητα ενός συνολικού σχεδιασμού για την οργάνωση των λειτουργιών του λεκανοπεδίου.

Σε αντίθεση με τη λογική και τις συνέπειες που θα έχει η εφαρμογή του προεδρικού διατάγματος της ένταξης προτείνουμε, να αποσυρθεί το διάταγμα και στη συνέχεια:

Να δημιουργηθεί φορέας ανάπτυξης, σχεδιασμού και οργάνωσης του Ελαιώνα.

Να αρχίσει η σύνταξη κτιματολογίου της περιοχής.

Να ανασταλούν όλες οι άδειες οικοδομικών εργασιών.

Να χαρακτηριστεί η περιοχή ζώνη υπό μετάβαση. Το κράτος να έχει το δικαίωμα της προτεραιότητας σε όποια αγοραπωλησία.

Να αρχίσει αμέσως η μελέτη για τη δημιουργία συστήματος βιομηχανικών πάρκων Αττικής και να ενεργοποιηθούν μέσα σ' αυτό με ανάλογες τροποποιήσεις οι υπάρχουσες σχετικές μελέτες.

Να αρχίσει η τεχνικοοικονομική μελέτη διαβαθμισμένου μητροπολιτικού συστήματος πράσινου, βασική ενότητα του οποίου να είναι ο Ελαιώνας.

Τέλος, —να δημιουργηθούν συστήματα κινήτρων για τη μετεγκατάσταση των βιομηχανιών από το χώρο του Ελαιώνα στις περιοχές του μητροπολιτικού συστήματος των βιομηχανικών πάρκων, με σκοπό να μεταφερθούν σταδιακά όλες οι βιομηχανίες σε ένα σύστημα βιομηχανικών πάρκων Αττικής, που θα είναι οργανωμένο στη βάση της ενεργού πολεοδομικής οργάνωσης με θεσμοθετημένο φορέα διαχείρισης, σχεδιασμού και ανάπτυξης.

Τελειώνοντας, θέλουμε να τονίσουμε ότι αν δεν αποσυρθεί το διάταγμα της ένταξης, οι τραγικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις που θα έχει ο Ελαιώνας στο σύνολο της μετατροπής του αποκλειστικά σε βιομηχανική περιοχή, θα ισοδυναμεί με ένα πολιτικοκοινωνικό και οικολογικό έγκλημα σε βάρος της ποιότητας ζωής όλων των κατοίκων του λεκανοπέδιου. Ήρθε ο καιρός που πρέπει να πούμε, πως όποιος από μας δεν αντισταθεί με τον τρόπο του και με τις δυνατότητές του ενάντια σ' αυτό το έγκλημα, τότε γίνεται συμμέτοχος στην εφαρμογή του. Ας μη σταματήσουμε σε κριτικές, ας συνταχθούμε, ας πληροφορήσουμε και ας αφυπνήσουμε τον εφησυχασμένο και απληροφόρητο πολίτη, για τους κινδύνους που τον απειλούν από αυτή την απόφαση.

Πιστεύουμε, ότι πολίτες πληροφορημένοι και κοινωνικά εγέριστοι, μπορούν όχι μόνο να σταματήσουν την ένταξη, αλλά και να μετατρέψουν τον Ελαιώνα από εστία ρύπανσης και οικολογικής υποβάθμισης σε χώρο περιβαλλοντικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Σημειώσεις

2. Ε. Κουλουμπής «Τα Νέα» 4.3.1991.
3. ΕΜΠ Τομέας Πολεοδομίας Χωροταξίας. Έρευνα για την «Οργάνωση και το Σχεδιασμό των ΒΙ.ΠΑ. Μεταμόρφωσης και Βάρης-Κορωπίου» Αθήνα 1988.
4. Π. Γκοιμήση: «Πως θα γίνει ο Ελαιώνας πηγή ζωής» Ενημερωτικό Δελτίο ΤΕΕ Τεύχος 1582/11.9.89.

Βιβλιογραφία

1. Αντωνοπούλου Σ. «Ο Μεταπολεμικός Μετασχηματισμός της Ελληνικής Οικονομίας και το Οικιστικό Φαινόμενο» Παπαζήσης Αθήνα 1991.
2. Αραβαντινός Α., Γετίμης Π., Πρωτοψάλτης Γ., Χριστοφιλόπουλος Δ. «Ανάπλαση προβληματικών περιοχών κατοικίας υψηλών και μέσων πυκνοτήτων στα αστικά κέντρα». Προγραμματισμός και μέτρα πολιτ., Αθήνα ΚΕΠΕ 1987.
3. Αραβαντινός Α., «Πολεοδομικός Σχεδιασμός» ΕΜΠ Αθήνα 1984.
4. Alonso, W. "Locational Theory" in Friedman and Alonso, W. "Regional Policy: Readings in Theory and Applications" Cambridge Mass, the M.I.T. Press.
5. Barr, B.,M. "Industrial Parks as Locational Environments: A Research Challenge" in Hamilton, F, E., Linge, G., J., (eds) Spatial Analysis, Industry and the Industrial Environment. Vol. 3 J. Wiley, London 1983.
6. Βλιάμος Σ. Γεωργουλής Δ., Κουρλιούρος. Η. «Ζητήματα θεωρητικής και μεθοδολογικής διερεύνησης της πολιτικής της ανάπτυξης, του σχεδιασμού και της οργάνωσης των Βιομηχανικών Πάρκων» ΕΜΠ Αθήνα 1988.
7. Chapman, K., Walker, D., "Industrial location: Principles and Policies., Basil Blackwell, London 1987.
8. Environment Impact Assessment System Report prepared for the Government of Poland by the UNDR/WHO Warsaw, 1983.

Ευχαριστώ.

Συντονιστής: Και εμείς ευχαριστούμε τον κύριο Γεωργουλή, νομίζω ότι με την εισήγησή του προσέθεσε στον προβληματισμό που έχει γίνει σήμερα εδώ, παρουσίασε ορισμένες πλευρές που δεν είχαν ακουστεί και μ' αυτή την έννοια πραγματικά ήταν μια συμβολή στους προβληματισμούς που έχουν γίνει τώρα.

Το πρόγραμμα προβλέπει ότι τώρα κάνουμε μια διακοπή για ένα καφέ, δεν είμαστε βέβαιοι κουρασμένοι γιατί είναι μόλις μία ώρα που αρχίσαμε, αλλά να εφαρμόσουμε το πρόγραμμα, μόνο παρακαλώ στις 7.10 να ξεκινήσουμε.